

ΣΤΩΜΕΝ ΚΑΛΩΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΑΡΕΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΟΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΕΤΟΣ 5^ο

ΜΑΪΟΥ- ΙΟΥΝΙΟΥ 2013

ΤΕΥΧΟΣ 27^ο

Τό Μυστήριον τῆς Μετανοίας

Ἐτυμολογικά ἡ λέξις μετάνοια σημαίνει μεταβάλλω τὴν σκέψιν μου, καταλαβαίνω τὴν λανθασμένη μου ἐνέργεια καὶ προσπαθῶ νὰ τὴν μετατρέψω σὲ σωστή. Μετάνοια εἶναι τὸ μυστήριον μὲ τὸ ὁποῖο συγχωροῦνται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον ἢ τὸν ἐντεταλμένο ἱερέα ὅλες οἱ ἁμαρτίαι πού ἔγιναν μετὰ τὸ βάπτισμα. Προϋπόθεσις τοῦ μυστηρίου εἶναι ἡ καθαρὴ ἐξαγόρευσις καὶ ἡ εἰλικρινὴς μετάνοια γιὰ τίς πτώσεις πού ἔγιναν: «ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ, κατὰ νοῦν καὶ διάνοια, ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, ἐν παραβάσει καὶ παρακοῇ ὑπὸ κατάραν ἱερέως, ἢ ὑπὸ γογγισμὸν γονέων...». Ἡ μετάνοια ἐπίσης, λέγεται καὶ δευτέρου βάπτισμα ἢ λουτρό δακρῶν.

Ἰδρυσις τοῦ Μυστηρίου

Ἰδρυτὴς τοῦ μυστηρίου εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο χωρίον τὸ ὁποῖο τὸ βρίσκουμε ἐντὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Λάβετε πνεῦμα ἅγιον· ἂν τινῶν ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς ἂν τινῶν κρατῆτε κεκράτηντε» (Ἰωάν. 20, 22-23) δηλαδή Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· σὲ ὅποιους ἀφήνετε τίς ἁμαρτίαι τοὺς συγχωροῦνται, σὲ ὅποιους τίς κρατεῖτε ἀσυγχώρητες, θὰ κρατοῦνται. Ἐντὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπάρχουν καὶ ἄλλα χωρία μὲ τὰ ὁποῖα γίνεται γνωστὸ τὸ ἔργον τῆς μετάνοιας, τέτοια εἶναι Ματ. 18,18, Μαρκ. 1,5 Πραξ. 19,18, Α' Ἰωάν. 1,9. Ἐπίσης βρίσκουμε χωρία καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη πού μᾶς ὁμιλοῦν γιὰ

τὴν μετάνοια, ὅπως Λευϊτ. 5,5 καὶ Λευϊτ. 16,21, Αριθ. 5,7 Ἰησ.Ν. 7,19 Παροιμ. 28,13. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῆι ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ξεκίνησε τὸ δημόσιον ἔργον του ἄρχισε νὰ κηρύττει μετάνοια (Ματ. 4,17).

Πρὶν ὅμως ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου μας ἔχουμε δύο προεξαγγελίες γιὰ τὸ μυστήριον. Πρώτη προεξαγγελία: Ὁ κύριος λέγει πρὸς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον: «καὶ δώσω σοι τὰς κλείς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅσα ὁ ἐάν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὁ ἐάν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ὅλοι οἱ πατέρες συμφωνοῦν ὅτι ἐδῶ προεξαγγέλεται τὸ μυστήριον τῆς μετάνοιας καὶ δὲν δίδεται εἰδικὴ ἐξουσία στὸν Ἀπόστολον Πέτρον ὅπως ὑποστηρίζουν λανθασμένα οἱ Παπικοί διότι λέει ὁ Χριστὸς θὰ σοῦ δώσω. Αὐτὸ τὸ ρῆμα εἶναι σὲ χρόνον μέλλοντα καὶ ὄχι σὲ ἐνεστώτα. Αὐτὸ τὸ θά ἔγινε πραγματικότητα βεβαίως μετὰ τὴν ἀνάστασίν του, ὅπου ἔδωσε τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ὄχι μονάχα στὸν Ἀπόστολον Πέτρον ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλους τοὺς Ἀποστόλους. (Ἰωάν. 20,22-23)

Ἡ δευτέρα προεξαγγελία τοῦ μυστηρίου τῆς μετάνοιας βρίσκεται στὰ λόγια τοῦ Κυρίου πού απευθύνεται καὶ στοὺς δώδεκα μαθητὰς του παρόντος καὶ τοῦ Ἰούδα «Ἀμὴν λέγω ἡμῖν, ὅσα ἐάν δήσετε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἐάν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ.» (Ματ. 18,18)

Αυτό τό χωρίο ἀνατρέπει τόν ἰσχυρισμό τῶν Παπικῶν, ὅτι τήν ἐξουσία αὐτή τήν πῆρε κατ' ἀποκλειστικότητα μονάχα ὁ Ἀπόστολος Πέτρος καί κατ' ἐπέκταση ὁ ἐκάστοτε διάδοχος αὐτοῦ Πάπας Ρώμης. Ὁ ἰσχυρισμός αὐτός τῶν Παπικῶν εἶναι ἀνυπαίρετος, ἐγωιστικός, κακόδοξος, μή ὀρθός, αἰρετικός.

Τά αἰσθητά σημεῖα τοῦ Μυστηρίου

Ἔχουμε τρία αἰσθητά σημεῖα τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως:

i. Ἡ εἰλικρινής ἐξαγόρευση μέ ἀληθινῆ μετάνοια μπροστά στόν ἐξομολόγο ἱερέα, ὅλων τῶν ἀμαρτημάτων πού ἔγιναν εἴτε μέ ἐσωτερικές διαθέσεις, ταραχές καί ἐπιθυμίες, εἴτε μέ λόγους καί σκέψεις, εἴτε ἐν γνώσει καί ἀγνοία, εἴτε ἠθελήμενα εἴτε ἀθέλητα. Ἐνδεικτικά τῆς ἀληθινῆς μετανοίας εἶναι ἡ συντριβή, τά δάκρυα, ἡ ἀποστροφή πρὸς τήν ἀμαρτία καί ὁ πόθος τῆς ἁγίας ζωῆς.

ii. Ἐνα ἄλλο αἰσθητό σημεῖο εἶναι ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν καί τοῦ ἐπιτραχηλίου τοῦ ἐξομολόγου ἱερέως στό κεφάλι τοῦ ἐξομολογουμένου.

iii. Τελευταῖο σημεῖο εἶναι ἡ συγχωρητικὴ εὐχή.

Τό μυστήριον τῆς Μετανοίας στή ἄλλα δόγματα καί ὁμολογίες.

Καμία ἄλλη ὁμολογία ἢ δόγμα δέν δέχεται τό μυστήριον τῆς μετανοίας ἢ ἂν τό δέχονται, ἡ παραδοχή τους εἶναι ἐσφαλμένη. Σ' αὐτό τό σημεῖο θά πρέπει νά ρίξουμε μιά ματιά γιά τό τί εἶναι τά ἐπιτίμια γιά τήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησία. Γιά τήν Ὁρθόδοξη ἐκκλησία τά ἐπιτίμια ἔχουν παιδαγωγικό χαρακτήρα καί ὅταν μερικές φορές ἐπιβάλλονται, χρησιμεύουν σάν θεραπευτικά φάρμακα πρὸς θεραπεία τοῦ ἀρρώστου. Τέτοια μπορεῖ νά εἶναι ἀποχή ἀπό τήν Θεία κοινωνία γιά κάποιο διάστημα, μελέτη τῆς Ἁγίας Γραφῆς, νηστείες, ἐλεημοσύνες, γονυκλισίες...

Οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἐπιτελοῦν τό μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως ἀλλά ἀποδίδουν στή ἐπιτίμια ἕνα εἶδος ποινικοῦ χαρακτήρα καί πιστεύουν ὅτι αὐτά ἐξαλείφουν ἀμαρτίες.

Οἱ προτεστάντες, οἱ ἰαχωβάδες, οἱ διαμαρ-

τυρόμενοι, οἱ βουδιστές, οἱ μουσουλμάνοι, δέν ἔχουν οὔτε δέχονται τό μυστήριον τῆς ἐξομολογήσεως. Δέν παραδέχονται τά ἰδρυτικά λόγια τοῦ Κυρίου, οὔτε καί τήν ἐξουσία πού ἔδωσε ὁ Χριστός στοὺς Ἀποστόλους καί ἔπειτα ἐκεῖνοι μέ τήν σειρά τους στοὺς διαδόχους τους.

Μετάδοση τῆς Θείας Χάριτος.

Μετόμυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως μεταδίδεται στόν μετανοημένο ἄνθρωπο ἡ θεία χάρις ἡ ὁποία ἀγιάζει τόν πιστό. Ὅλες οἱ ἀμαρτίες μικρές ἢ μεγάλες, θανάσιμες ἢ μὴ θανάσιμες, συγχωροῦνται, ἐξαλείφονται. Μονάχα ἡ ἀμετανοησία εἶναι ἀσυγχώρητος καί σύμφωνα μέ τοὺς Ἁγίους Πατέρες χαρακτηρίζεται ὡς βλασφημία κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: «Πάσα ἀμαρτία καί βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις... οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι» (Ματ. 12,31-32).

Οἱ πατέρες συμφωνοῦν ὅτι αὐτή ἡ βλασφημία ταυτίζεται μέ τήν ἀμετανοησία, διότι τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο τό ὁποῖο χορηγεῖ τήν Θεία χάρις. Ἡ θεία χάρις δικαιοῦναι τόν ἄνθρωπο, τόν λυτρώνει, τόν ἀγιάζει, τόν θεώνει, τόν σώζει. Ἄρνηση τῆς θείας χάριτος σημαίνει βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιά νά ἀποκτήσει ὁ ἄνθρωπος τήν θεία χάρις δέν χρειάζεται μονάχα ἡ θέληση τοῦ ἀνθρώπου ἢ μονάχα ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ ἀλλά ἡ συνεργασία αὐτῶν τῶν δύο θελήσεων.

Ἔτσι μᾶς διδάσκει ἡ Ἁγία γραφή, τό ἴδιο τό στόμα τοῦ Χριστοῦ λέει ὅτι ὅποιος θέλει νά μέ ἀκολουθήσει ἅς ἀπαρνηθεῖ τόν ἑαυτό του «ὄστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν». Ἐδῶ ἀκριβῶς φαίνεται ἡ ἐλεύθερη πρόθεση τοῦ ἀνθρώπου.

Σέ ἄλλο πάλι σημεῖο ὁ Χριστός λέει ὅτι «χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθαι ποιεῖν οὐδέν», δηλαδή χωρίς ἐμένα δέν μπορεῖτε νά κάνετε τίποτα. Ἐδῶ φαίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ πορεύεται καί ἡ θέληση τοῦ ἀνθρώπου ἀκολουθεῖ. Ὁ Θεός θέλει «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν», μά καί ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἀκούει καί νά θέλει νά μετανοήσει. Ἡ θέληση καί ἡ χάρις εἶναι οἱ δύο ἄξονες οἱ ὁποῖοι

σώζουν και δικαιώνουν τον άνθρωπο. Όταν ασθενεί ή πρώτη άτονεί και ή δεύτερη. Δηλαδή ό άνθρωπος συνηθίζει την άμαρτία και είναι δύσκολο νά την ξεσυνηθίσει. Απ' την άλλη μεριά ό Θεός τον έγκαταλείπει χάρις στην άμετανοησία του. Για νά αποκτήσει λοιπόν κάποιος την χάρη του Παναγίου Πνεύματος χρειάζεται ή συνεργασία του ανθρώπου (θέληση έξομολόγησης, παραδοχή των σφαλμάτων) και εκείνη του Θεού (παροχή θείας χάριτος).

Θά ήθελα νά κάνω μιά διάκριση όσον άφορά την ψυχανάλυση, ή οποία στην εποχή μας είναι έντονο φαινόμενο, σέ σχέση μέ την έξομολόγηση. Στην ψυχανάλυση υπάρχει συζήτηση ανάμεσα στον άνθρωπο και στον ιατρό αλλά λείπει ή άφεση των άμαρτιών την οποία λαμβάνει ό έξομολογούμενος από τον έξομολόγο. Στην ψυχανάλυση μπορεί νά αποδοθούν ευθύνες σέ άλλους, ένω στην έξομολόγηση την ευθύνη την παίρνει έξ'όλοκλήρου ό έξομολογούμενος. Σημασία δέν έχει κάτω από ποιές συνθήκες έγινε ή πτώση αλλά ή αναγνώριση του λάθους. Όταν αναγνωρίσω ότι φταίω, τότε απαλλάσσομαι από τό βάρος των ένοχών. Όταν ό άνθρωπος καταφύγει στην έξομολόγηση και ζητήσει συγχώρηση για τά σφάλματά του, τότε έρχεται ή ευσπλαχνία από τον Θεό μέσα από τον πνευματικό και μετανοημένος ό άνθρωπος φεύγει σωσμένος, χαρούμενος, ειρηνικός, ανάλαφρος. Υπάρχει και μιά μερίδα ανθρώπων οι όποιοι έχουν καταργήσει την ιερά έξομολόγηση, ισχυριζόμενοι ότι δέν έχουν άμαρτίες ή είναι καλοί άνθρωποι ή ότι έξομολογούνται μπροστά στην εικόνα. Ό Χριστός όμως δέν είπε νά καταφεύγουμε ούτε στις εικόνες αλλά ούτε ή άτομική μας προσευχή συγχωρεί άμαρτίες. Την έξουσία της άφέσεως την έδωσε στους Άποστόλους και εκείνοι στους διαδόχους τους πού ήταν οι ποιμένες της έκκλησίας. Μόνο μέσα από τό μυστήριο λαμβάνουμε την Θεία Χάρη, την δωρεά και τον φωτισμό του Παναγίου Πνεύματος.

Τί είναι νά είμαι.

Τό έρώτημα αυτό μέ μιά πρώτη ματιά θέλει νά μῶς πεί τί πραγματικά και όχι ποιός νομίζω ότι είμαι, ή ποιά θέση κατέχω στό κοινωνικό σύνολο ή άκόμη τί επιφανειακά θέλω νά είμαι. Είναι ένα

όντολογικό έρώτημα τό όποιο μέ βοηθάει νά μάθω τον πραγματικό χαρακτήρα μου, την πραγματική φύση μου, αυτός δηλαδή πού πραγματικά είμαι και όχι αυτός πού φαίνομαι. Τό πιο δύσκολο πράγμα στον άνθρωπο είναι νά γνωρίσει τον εαυτό του. Ζοῦμε μέ την ψευδαίσθηση ότι ξέρουμε τί είμαστε αλλά όταν ενεργῶ άπρεπῶς, τότε ξαφνιάζομαι και πιστεύω ότι ενήργησα κατ' αυτό τον τρόπο σαν ένας άλλος άνθρωπος. Συχνά άκούμε τη φράση από πολλούς ανθρώπους, 'μά αυτός ήταν καλός άνθρωπος πῶς τό έκανε αυτό'; Όλες οι μη καλές πράξεις γίνονται τίς περισσότερες φορές από την άγνοια του εαυτού μου. Η βαθύτερη αυτή άγνοια του πιο 'δικού μου πράγματος' δηλαδή του άληθινού προσώπου μου, οδηγεί σέ λανθασμένη κίνηση και ή λανθασμένη κίνηση μπορεί νά οδηγήσει σέ άποτελέσματα μη θεμιτά. Νά τί λέει για τό συγκεκριμένο θέμα ό Γέροντας Ίωσήφ ό ήσυχαστής στό βιβλίο του έκφρασις μοναχικής πολιτείας: «Δι' αυτό λοιπόν υπάρχει τόση διαφορά μεταξύ των ανθρώπων και μοναχών όπου βλέπεις. Και τούτον πρώτον πάντων τό "γῶνθι σαυτόν". Ήγουν νά γνωρίσεις τον εαυτό σου, όποιος είσαι. Όποιος είσαι τη άληθεία, όχι όποιος νομίζεις έσύ ότι είσαι. Μέ την γνώσιν αυτήν γίνεσαι ό σοφότερος των ανθρώπων. Μέ τοιαύτην επίγνωσιν και εις ταπεινώσιν έρχεσαι και χάριν λαμβάνεις παρά Κυρίου. Εί δέ και δέν αποκτήσεις αυτογνωσίαν, άλλ' ύπολογίζεις εις μόνον τον κόπον σου, γνώριζε ότι πάντοτε μακράν της όδοῦ θά εύρίσκεσαι. Διότι δέν λέγει ό προφήτης: 'ίδε, Κύριε, τον κόπον μου', αλλά 'ίδε, λέγει, την ταπεινώσιν μου και τον κόπον μου'. Ό κόπος είναι διά τό σώμα, ή ταπεινωσις διά την ψυχήν· καιάλιν τά δύο όμοῦ, κόπος και ταπεινωσις, δι' όλον τον άνθρωπο» (σσ.46-47).

Γιά νά γνωρίσω τό ποιός είμαι, μοῦ άρκεί νά συμπεριφερόμαι έλεύθερα, όπως μέ έπλασε ό Θεός, βγάζοντας προς τά έξω τον εαυτό μου και νά ενεργῶ έντελῶς φυσικά δίχως νά φοβῶμαι τίποτα. Καθώς έξωτερικεύω την έσωτερική μου κατάσταση βλέπω σέ τί σφάλματα πέφτω. Βλέποντας τά σφάλματά μου δέν θά πρέπει νά άπελπίζομαι ότι έπεσα στό τάδε ή στό δείνα σφάλμα – παράπτωμα, αλλά νά αναγνωρίσω τό σφάλμα μου και νά ζητήσω συγχώρηση. Πηγαίνοντας στό έξομολο-

γητήριο μέτην ανάλογη προετοιμασία (ἀναγνώριση λαθῶν καί ἐλεύθερη διάθεση) ἀφοῦ ἐξομολογηθῶ τὰ λάθη στά ὅποια ἐπέπεσα, λαμβάνω τήν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν ἀπό τόν πνευματικό ἱερέα. Ἔτσι βγαίνοντας ἀπό τό χῶρο τῆς ἐξομολογήσεως συγχωρημένος ρίχνομαι καί πάλι μέσα στόν στίβο τῆς ζωῆς. Αὐτή τη φορά ὅμως ἔχοντας συνειδηθεῖ ἀπό τίς προηγούμενες πτώσεις μου καί μέ τήν καθοδήγηση τοῦ πνευματικοῦ θά μπορῶ νά διαχειρίζομαι τίς καταστάσεις πού θά ἔρθουν κάπως διαφορετικά ἀπό τίς ἄλλες φορές. Ἔτσι σιγά-σιγά θά διορθώνομαι καί ἡ ἀλλαγὴ αὐτή θά ξεκινάει ἀπό μέσα πρός τά ἔξω. Ἐξἄλλου δέν θά πρέπει νά ξεχνᾶμε τό πατερικό ρητό, τό νά πέφτει κανείς εἶναι ἀνθρώπινο τό νά μένει ὅμως σ' αὐτή τήν κατάσταση εἶναι δαιμονικό. Πτώση εἶναι ἡ ἁμαρτία καί ἡ ἁμαρτία εἶναι λάθος. Λάθος πού βασίζεται στήν ἄγνοια τοῦ ἀληθινοῦ ἐαυτοῦ μου καί προβάλλεται σέ ἄγνοια τοῦ Θεοῦ. Ὅλες οἱ ἁμαρτίες καί οἱ πιό μεγάλες πού μπορεῖ νά σκεφτεῖ τό ἀνθρώπινο μυαλό μπροστά στό ἄπειρο ἔλεος τοῦ Θεοῦ μας εἶναι ἕνα τίποτα. Δέν θά πρέπει νά ξεχνᾶμε τά λόγια τοῦ Κυρίου μας ὅταν προστάτευσε ὁ ἴδιος τήν πόρνη γυναίκα πρό τοῦ λιθοβολισμοῦ της «ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος βαλέτω λίθον ἐπ'

αὐτήν» (Ἰων. 8,7). Καί συνεχίζει καί λέει «οὐδεὶς σέ κατέκρινεν; ἡ δέ εἶπεν· οὐδεὶς, Κύριε. εἶπε δέ ὁ Ἰησοῦς· οὐδέ ἐγώ σέ κατακρίνω· πορεύου καί ἀπό τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε» (Ἰων.8,10-11).

Βασική προϋπόθεση εἶναι νά καταλάβω τό σφάλμα μου, καί νά ἔχω τήν διάθεση νά μετανοήσω. Ἄλλο πρᾶγμα μεταμέλεια καί ἄλλο ἡ μετάνοια. Ἡ μεταμέλεια εἶναι ἕνα συναίσθημα μέ τό ὅποιο στενοχωριέμαι γιά κάτι πού ἔκανα, χωρίς ὅμως νά πάρω τήν ἀπόφαση νά ἀλλάξω. Χαρακτηριστικό τῆς μετανοίας εἶναι ἡ ἀπόφαση πού παίρνω νά ἀλλάξω γιά νά γίνω ὁ πραγματικός ἐαυτός μου, - ὅπως μέ ἐφτιαξε καί μέ προόρισε ὁ Θεός - καί τό πραγματοποιῶ. Ἐγώ φταίω γιά τά λάθη μου καί ὄχι οἱ ἄλλοι, ἐπίσης δικιά μου εἶναι ἡ ἀπόφαση νά προσέλθω στό μυστήριο τῆς Μετανοίας.

Ἐπιμέλεια Μηνιάτης Παναγιώτης

Βιβλιογραφία

Διδαχαί καί λόγοι, Ἡλία Μηνιάτη, ἐκδ. Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη, 1991.

Γνώση καί βίωμα τῆς ὀρθοδόξου Πίστεως, πρ. Στεφάνου Ἀναγνωστοπούλου, Πειραιᾶς 2005.

Ποιμαντική τῆς Μετανοίας, ἀρχ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας.

ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΟΣ: 6977582800

CTΩΜΕΝ ΚΑΛΩC

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΟΣ

ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩC ΠΑΤΡΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν

κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙC ΠΑΤΡΩΝ

Ν. Βότση 34, Τηλ. : 2610-320.602, Fax: 2610-279.533 email: i-m-patron@otenet.gr

ΥΠΕΥΘΥΝΟC ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Ἀρχιμ. Τιμόθεοc Γ. Παπασταύρου

ΥΠΕΥΘΥΝΟC ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Πέτροc Κούλης, Γραφικέc Τέχνεc, Τηλ.: 2610-273.093, email: paulkoulis@gmail.com